

Βρικόλακες του καπιταλισμού

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 14/03/2022

Εισαγωγική εικόνα: Pencil towers: το κεντρικό Μανχάταν με το Empire State Building στο κέντρο, το Central Park στον Βορρά και τους νέους ουρανοξύστες.

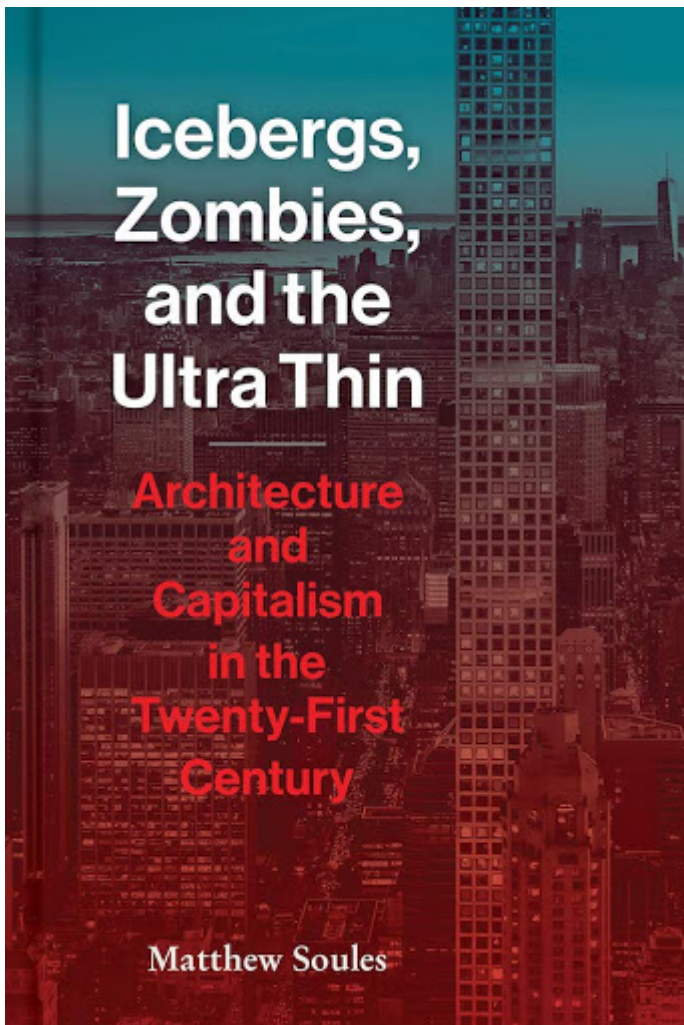
Η κλασική πια φράση «form follows finance» δεν είναι μόνο ένα σύνθημα, αλλά και τίτλος βιβλίων και μελετών για τη σχέση ανάμεσα στην αρχιτεκτονική, την πολεοδομία και τον σύγχρονο χρηματοπιστωτικό καπιταλισμό των τελευταίων δεκαετιών. Το νέο βιβλίο τού Καναδού καθηγητή αρχιτεκτονικής Matthew Soules, *Icebergs, Zombies, and the Ultra Thin. Architecture and Capitalism in the Twenty-First Century* (Princeton Architectural Press, Νέα Υόρκη 2021) γνωρίζει διεθνή επιτυχία, καθώς επιχειρεί μια ακόμη ανάγνωση, με αντίστοιχους όρους, των συνθηκών διαμόρφωσης του δομημένου περιβάλλοντος.

Τι είναι τα «παγόβουνα»; Εντυπωσιακές κατασκευές πολύ βαθιά μέσα στη γη, καθώς έχουν εξαντλήσει όλες τις δυνατότητες εκμετάλλευσης του επιτρεπόμενου ύψους. Τα «ζόμπι» είναι τα ακίνητα που δεν κατοικούνται ή έστω ενοικιάζονται, αλλά αποτελούν «συλλεκτικό είδος» για να καταλήγουν ενίοτε –μεταφορικά ή κυριολεκτικά– να φιλοξενούν κροκόδειλους. Οι οποίοι βρέθηκαν στις πισίνες συγκροτήματος κατοικιών στη Φλόριδα, όπως φαίνεται στην ταινία «The Big Short» («Το μεγάλο σορτάρισμα», 2015), βασισμένη στο βιβλίο του οικονομολόγου Michael Lewis, με θέμα κερδοσκοπικές πρακτικές που οδήγησαν το 2008 στο κραχ των Lehman Brothers. Και οι «Ultra Thin»; Τα ψηλόλιγνα σαν μολύβια κτίρια-ουρανοξύστες στα μεγάλα κέντρα των πόλεων (Νέα Υόρκη, Μαϊάμι, Λονδίνο, Σαν Φρανσίσκο), που επίσης δεν εξυπηρετούν οικιστικές ανάγκες

αλλά είναι εξαιρετικά κερδοφόρα, καθώς οι διάσημοι ιδιοκτήτες τους μετατρέπονται σε μαγνήτες για άλλους επενδυτές με αντίστοιχες φιλοδοξίες. Οι περιοχές στις οποίες τοποθετούνται αυτά τα μνημεία απληστίας (για παράδειγμα το Μανχάταν στο οποίο υπάρχει μεγάλη ανάγκη για προσιτή στέγαση), μετατρέπονται έτσι, σύμφωνα με τον ορισμό του Soules, σε αποστειρωμένα από ζωή γκέτα των «ultra-high net worth individuals» (ατόμων εξαιρετικά υψηλής οικονομικής αξίας).

Το βιβλίο του Soules, με πλούσια εικονογράφηση, αποκαλύπτει τους τρόπους με τους οποίους η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία μετατρέπονται σε χρηματοπιστωτικά φαινόμενα και σε επενδυτικά εργαλεία, καθώς και τη μετατροπή της ακίνητης περιουσίας σε αφηρημένο και παγκοσμιοποιημένο κερδοσκοπικό παιχνίδι. Μια πρακτική που καθορίζει όχι μόνο τη δομή του οικιστικού περιβάλλοντος αλλά και τις ίδιες τις μορφές της αρχιτεκτονικής, οδηγώντας (υποχρεώνοντας) τους αρχιτέκτονες στην αναζήτηση μιας όλο και πιο «πρωτότυπης» και εξεζητημένης μορφοπλασίας, έτσι ώστε να διαμορφώνεται αυτό που γνωρίζουμε ως το φαινόμενο του ακατάσχετου αρχιτεκτονικού εκλεκτικισμού της εποχής μας.

Τα ζητήματα αυτά δεν αφορούν μόνο το καπιταλιστικό προπύργιο των ΗΠΑ αλλά και την Ευρώπη, όπως ο Soules μας θυμίζει: παράδειγμα η ισπανική φούσκα του 2008, όταν το κράτος μετέτρεψε τη δημόσια περιουσία σε οικόπεδα προς πώληση, γεγονός που οδήγησε στην κερδοσκοπική υλοποίηση εκατομμυρίων κατοικιών, με αξία των στεγαστικών δανείων (όλων με κρατική εγγύηση) ίση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της χώρας. Όταν έσκασε η φούσκα και τα στεγαστικά δάνεια οδηγήθηκαν στη χρεωκοπία, ολόκληρη η οικονομία της Ισπανίας κατέρρευσε και οι κατοικίες παρέμειναν κενές. Και στην Ελλάδα; Τα παραπάνω δεν μπορούν να προσληφθούν ως γενική κριτική για τα ψηλά κτίρια, που με κατάλληλη χωροθέτηση και σχεδιασμό μπορούν να ικανοποιήσουν λειτουργικά αλλά και περιβαλλοντικά αιτήματα του ελληνικού αστικού χώρου. Ωστόσο, η κατοχή ή η κατασκευή (ημιτελής ή ολοκληρωμένη) οικοδομών σε όλη την επικράτεια που δεν ανταποκρίνονται στον σκοπό τους, δηλαδή στην κατοίκηση, αποτελεί διαδεδομένο φαινόμενο όχι μόνο μειωμένης ηθικής ως προς τις συλλογικές ανάγκες και τη ζωή των πόλεων και των οικισμών, αλλά και βιασμό (ατίμωση, σύμφωνα με την πικιωνική ορολογία) της φύσης και του περιβάλλοντος.

Rafael Viñoly, 432 Park Avenue, Νέα Υόρκη

ShoP Architects, πύργος κατοικιών στο Μανχάταν (111ος - 57ος δρόμος).

Bjarke Ingels (BIG), Vancouver-House (φωτογρ. Matthew Soules).

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα», 5-6 Μαρτίου 2022.